

Wegkijken is geen kunst

Marianne Thieme Thorbecke vond 147 jaar geleden dat de overheid zich niet moest opstellen als een beoordelaar van kunst, en Mark Rutte lijkt zich nog steeds aan dát ouderwetse denken vast te houden. Ondertussen verwaarloost de Nederlandse overheid haar kunst- en cultuursector al vele, vele jaren.

Ik weet niet of het komt doordat ik dit stuk schreef in Paramaribo, tijdens het werkbezoek van de fractievoorzitters aan Suriname, waar ook Carolien Gehrels haar inspiratie opdeed, maar ik ben geneigd het met haar eens te zijn. Als er ooit een tijd geweest is waarin alles van waarde weerloos was, is het de onze wel. Alles wat wezenlijk van waarde is, zoals schone lucht, schoon water, biodiversiteit, duurzaam gebruik van grondstoffen en natuurlijke hulpbronnen, maar ook kunst en cultuur, is in de afgelopen jaren letterlijk uitverkocht aan de markt.

Binnen enkele decennia waren we getuige van twee uitersten. Eerst de CRM-kelders die vol stonden met beschimmeld werk uit de BKR-regeling waar de overheid letterlijk geen kant mee uit kon, en nu een collectie magisch-realistische werken waarover Scheringa en Zalm vechtend over straat rollen, omdat kunst de inzet geworden is van zakelijke conflicten en

gedegradeerd is tot onderpand, ogenschijnlijk zonder intrinsieke waarde. Een land dat van zijn kunstenaars verwacht dat ze zowel in artistieke zin als op zakelijk gebied uitblinken, probeert grootheden te verenigen die niet per definitie verenigbaar zijn. En een land dat zijn kunstenaars uitlevert aan managers, galeriehouders en andere zaakwaarnemers, doet z'n kunstsector ernstig tekort.

Nederland verwaarloost z'n kunst- en cultuursector al vele, vele jaren. De Unesco drong er in de jaren negentig van de vorige eeuw al op aan om een normbedrag voor kunst en cultuur op te nemen in de rijksbegroting van de rijke landen, maar Nederland liep daar helaas niet warm voor.

Frankrijk besteedt ruim 1 procent van zijn rijksbegroting aan kunst en cultuur, Nederland heeft daar niet veel meer dan de helft voor over. Dat is schadelijk voor de culturele ontwikkeling van ons land en zal moeten worden doorbroken.

Daarbij kan blijven gelden wat Joop den Uyl daarover zei: dat de overheid zich onpartijdig kan opstellen zonder neutraal te zijn.

Ondergeschoven kindje

Het bijeenbrengen van kunstcollecties behoort niet het domein te zijn van geldverzamelaars als Helene Kröller Müller, Daniël George van Beuningen of Dirk Scheringa, die hun kennelijke schuldgevoel proberen af te kopen en/of denken onsterfelijkheid te verwerven door zichzelf als mecenas op te stellen via hun kunstcollectie.

De overheid zal haar rol moeten onderkennen om kunst en cultuur te faciliteren, te onderhouden en bereikbaar te maken voor een breed publiek. Natuurlijk zijn er ook prijzenswaardige initiatieven vanuit de markt, zoals Joop van den Ende die de musical nieuw leven inblies en André Rieu die de wals populairder dan ooit maakte. Maar dat kan en mag niet maatgevend zijn voor het niveau waarop de overheid kunst en cultuur tot ontwikkeling wil zien komen. De commerciële popcultuur is iets wezenlijk anders dan de kunst en cultuur die een minder grote groep mensen boeit, maar is daarmee niet van mindere waarde.

Een overheid die wil dat nieuwkomers zich onze cultuur

Marianne Thieme, woordvoerder Cultuur PvdD, bij het sculptuur *In Den Haag daar woont een graaf* en zijn zoon *heet Jantje* van Ivo Coljé op de Lange Vijverberg in Den Haag. Jantje wijst met zijn vinger naar het Binnenhof, eertijds de zetel van de Graven van Holland. Foto: Merel Maissan.

eigen maken, zal zich ten minste verantwoordelijk moeten voelen voor het hebben van een cultuur en de kennismaking daarmee door onze eigen bevolking. Daaraan schort het zeer. Kunst en cultuur zijn ondergeschoven kindjes binnen het onderwijs en worden daardoor steeds meer het domein van een kleine, bevoorrechte elite.

Zoals we rond de vorige eeuwwisseling tot het besef zijn gekomen dat de markt geen ethiek kent en dat die ethiek daarom van buitenaf zal moeten worden toegevoegd, zo zal de huidige overheid ook het falen van de markt moeten onderkennen waar het gaat om de ontwikkeling van kunst en cultuur.

Het zijn met name sociaal-liberalen geweest die hebben gepleit voor de inperking van de vrije markt, waar het bijvoorbeeld ging om de afschaffing van slavernij en kinderarbeid. Het kabinet van de sociale rechtvaardigheid onder premier Nicolaas Pierson (1897-1901) zou een goed voorbeeld kunnen vormen voor liberale partijen van nu, die naar mijn smaak veel te zwaar inzetten op zelfregulering. We zien om ons heen gebeuren dat die zelfregulering tot desastreuze gevolgen leidt. De mens is de enige soort die zijn eigen leefomgeving verwoest.

Leven op de pof

Onze Ponzipolitiek – het leven op de pof van toekomstige generaties tot uitgangspunt van beleid verklaren – neemt een onherstelbaar verwoestend voorschot op de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen.

De collectieve wereldvraag is sinds 1980 de regeneratiemogelijkheden van de aarde gepasseerd, we consumeren meer dan de aarde aankan. Het Global Foodprint Network heeft berekend dat alles wat we dit jaar na 25 september consumeren, gestolen wordt van toekomstige generaties. De politiek bezondigt zich aan Ponzischema's op het gebied van watermanagement, voedselproductie, het leegvissen

van de oceanen, de uitstoot van CO₂, de prijs van fossiele brandstoffen en de productie van dierlijke eiwitten.

Volgens het Wereldwaterforum zal 70 procent van de wereldbevolking in 2017 drinkwaterproblemen ondervinden, maar Nederland zet onverminderd in op de productie van vlees dat duizenden liters drinkwater per kilogram kost. Elk uur sterven 400 kinderen als gevolg van een gebrek aan voedsel, maar we blijven de helft van de wereldgraanproductie opvoeren aan de veehouderij. Terwijl we weten dat de problemen onoplosbaar worden: volgens de FAO zal de wereldvoedselproductie 70 procent hoger moeten in 2050, wat bij het huidige grondstoffenbeslag ondenkbaar is. De oceanen zijn in 2048 leeggevisd. We weten dat nog deze eeuw de wereldfosfaatvoorraad op zal raken waarmee de productie van kunstmest onmogelijk wordt, maar stimulering van de biologische landbouw heeft nog steeds geen prioriteit.

De onbeheersbaar wordende kosten van het klimaatprobleem kunnen volgens klimaatwetenschappers met 50 tot 70 procent omlaag in een meer plantaardige samenleving, maar op weg naar de klimaatop van Kopenhagen hoor je daar niemand over. We kunnen wachten op de gevolgen van de Ponzipolitiek in de vorm van hongersnoden, vluchtelingenstromen, oorlogen en uiteindelijk het onbewoonbaar worden van deze planeet.

In dat alles speelt marktwerking een cruciale rol. Wat van waarde is, wordt in de weerloosheid die Lucebert eraan toedichtte toegeëigend en verkracht via zelfregulering en falen van de vrije markt. De wereld is niet mooier geworden zonder postkantoren, met megafusies in het onderwijs, met geprivatiseerde zorg, met geclusterde kabelmaatschappijen en met bankiers die hun bonussen meer koesteren dan het maatschappelijk nut dat hun instellingen eerder belichaamden. Een vercommercialiseerde

kunstsector brengt kunst en cultuur niet op een hoger niveau, maar leidt eerder tot ernstige vervlakking van het aanbod.

Overheid als marktmeester

De rol van de overheid als marktmeester betekent vooral dat de overheid de markt *meester* zou moeten zijn en blijven. Ook in de kunst- en cultuursector. Waar de markt onmogelijk kan en wil waken over de immateriële belangen van huidige en toekomstige generaties, zal de overheid die rol op zich moeten nemen. Zoals de Arts Council in het Verenigd Koninkrijk beoordeelt op kwaliteit én op maatschappelijk functioneren en economisch presteren, zo zou ook de Nederlandse kunstsector moeten kunnen terugvallen op een betrokken overheid. Een overheid die kunstuitlen weer gaat bevorderen, die het kunst- en cultuuronderwijs nieuw leven in blaast, die kunst een prominente plaats toekent in de openbare ruimte, muziek en film stimuleert en die kunst en cultuur ziet als middelen om het maatschappelijk bewustzijn te voeden.

Kunst mag niet afhankelijk zijn van de beursresultaten van het VSB Fonds of andere economische ontwikkelingen, maar vormt een gezamenlijke

verantwoordelijkheid. De overheid kan en mag niet wegkijken in een tijd van oprukkend populisme, waarin het verdedigen van de 'eigen cultuur' enerzijds op een voetstuk wordt geplaatst, maar anderzijds kunstsubsidies moeten worden afgeschaft omdat dat 'linkse hobby's' zouden zijn.

Er zijn te veel werkterreinen waarin de overheid een blind vertrouwen heeft gehad in het door Adam Smith gepropageerde sprookje

De Nederlandse kunstsector moet kunnen terugvallen op een betrokken overheid

van de 'onzichtbare hand'. Het heeft ons oog in oog gebracht met het grootste marktfalen uit de ons bekende geschiedenis. De kredietcrisis is slechts een klein voorproefje van wat ons te wachten staat op het gebied van klimaatproblemen, voedseltekorten, biodiversiteitsproblemen, grondstofschaarste, dierziekten-crisis, waterschaarste, ontbossing en het sterven van onze zeeën en oceanen. Een morele crisis die kon ontstaan doordat we werkelijke waarden uit het oog hebben verloren en die hebben vervangen door klatergoud. Wat eerst nuttig was als rekeneenheid, werd een doel in zichzelf.

Kunst en cultuur kunnen het besef terugbrengen voor wat van werkelijke waarde en schoonheid is. Alleen al om die reden zijn kunst en cultuur het laatste waarop zou moeten worden bezuinigd, terwijl het zo hoog op het lijstje staat van iedereen die de kaasschaaf ziet als verantwoord beleidsinstrument.

Marianne Thieme

is woordvoerder Cultuur voor en fractievoorzitter van de PvdD

Om kijken naar de Gouden Eeuw en de rol van private opdrachtgevers bij het ontstaan van huidige kunstcollecties, is net zo kortzichtig als het roemen van de VOC-mentaliteit of het benoemen van Dirk Scheringa tot 'een voorbeeld voor ons allemaal'. Kunst en cultuur zijn tot 'nut van het algemeen' en daarom onze gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Het Paleis voor Volksvlijt waarvoor Wim T. Schippers zich terecht zo inzet, zal nooit terugkomen als we de vrije markt leidend laten zijn. Het is aan de overheid om het betrekken van burgers bij kunst en cultuur nieuw leven in te blazen, ook als instrument tot bevordering van de saamhorigheid en het gemeenschappelijk cultureel besef. Als we niks samen hebben, mogen we niet verwachten dat de grimmige kamikazecultuur van dit moment, waarbij we letterlijk aansturen op een nieuwe zondvloed, doorbroken zal kunnen worden.

Liever *Three upright motives* dan *Hole in the Wall*. Het Nederlandse publiek vraagt van de overheid om sturing, visie en toekomstperspectief. Wegkijken is geen kunst en maakt de walging bij het publiek over besluiteloze bestuurders alleen maar groter.